

ADENELER IR KT.

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS
2006 m. liepos 4 d.*

Byloje C-212/04

dėl *Monomeles Protodikeio Thessalonikis* (Graikija) 2004 m. balandžio 8 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2004 m. gegužės 17 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Konstantinos Adeneler,

Pandora Kosa-Valdirka,

Nikolaos Markou,

Agapi Pantelidou,

Christina Topalidou,

Apostolos Alexopoulos,

Konstantinos Vasiniotis,

* Proceso kalba: graikų.

Vasiliki Karagianni,

Apostolos Tsitsionis,

Aristeidis Andreou,

Evangelia Vasila,

Kalliopi Peristeri,

Spyridon Sklivanitis,

Dimosthenis Tselefis,

Theopisti Patsidou,

Dimitrios Vogiatzis,

Rousas Voskakis,

Vasileios Giatakis

prieš

Ellinikos Organismos Galaktos (ELOG),

I - 6092

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas V. Skouris, kolegijų pirmininkai P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas ir J. Malenovský, teisėjai J.-P. Puissochet, R. Schintgen (pranešėjas), N. Colneric, J. Klučka, U. Löhms ir E. Levits,

generalinė advokatė J. Kokott,
posėdžio sekretorė L. Hewlett, vyriausioji administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2005 m. rugsėjo 13 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- K. Adeneler ir kitų 17 ieškovų pagrindinėje byloje, atstovaujamų *dikigori* V. Christianos, A. Kazakos ir C. Nikoloutsopoulos,

- *Ellinikos Organismos Galaktos* (ELOG), atstovaujamos *dikigori* K. Mamelis, P. Tselepidis ir I. Tsitouridis,

- Graikijos vyriausybės, atstovaujamos A. Samoni-Rantou ir E.-M. Mamouna bei I. Bakopoulos ir V. Kyriazopoulos,

— Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos M. Patakia ir N. Yerrell,

susipažinęs su 2005 m. spalio 27 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra susijęs su 1999 m. kovo 18 d. sudaryto bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis (toliau – bendrasis susitarimas), įtvirtinto 1999 m. birželio 28 d. Tarybos direktyvos 1999/70/EB dėl ETUC, UNICE ir CEEP bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis (OL L 175, p. 43) priede, 1 ir 5 punktų aiškinimu bei su valstybių narių teismams priklausančios Bendrijos teisę atitinkančio aiškinimo pareigos apimtimi.
- 2 Šis prašymas buvo pateiktas nagrinėjant bylą tarp K. Adeneler bei 17 kitų darbuotojų ir jų darbdavio *Ellinikos Organismos Galaktos* (Graikijos pieno tarnybos, toliau – ELOG), dėl juos su pastarąja siejančių terminuotų darbo sutarčių neatnaujinimo.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisės aktai

- 3 Direktyva 1999/70 yra pagrįsta EB 139 straipsnio 2 dalimi, ir pagal direktyvos 1 straipsnį jos tikslas yra „įgyvendinti Bendrąjį susitarimą <...>, sudarytą <...> tarp bendrųjų skirtingų pramonės šakų organizacijų (ETUC, UNICE ir CEEP) ir pateikiamą šios direktyvos priede“.
- 4 Iš šios direktyvos trečios, šeštos, septynios, tryliktos, keturioliktos, penkioliktos ir septynioliktos konstatuojamųjų dalių bei iš bendrojo susitarimo preambulės bendrosios dalies 3, 5–8 ir 10 punktų išplaukia, kad:
- sukūrus vidaus rinką turėtų pagerėti Europos bendrijos darbuotojų gyvenimo ir darbo sąlygos suderinant šias sąlygas, kartu išlaikant pasiektus rezultatus, visų pirma kalbant apie užimtumo formas, kurios nėra pagrįstos neterminuotomis sutartimis, kad būtų pasiekta geresnė pusiausvyra tarp lankstaus darbo organizavimo ir darbuotojų socialinės apsaugos;
  - valstybėms narėms negalint deramai pasiekti šios direktyvos tikslų, tokiu būdu nusprendus esant tinkama siūlyti teisiškai įpareigojančią Bendrijos priemonę, parengtą glaudžiai bendradarbiaujant su socialiniais partneriais;

- Bendrojo susitarimo šalys pripažįsta, kad, viena vertus, neterminuotos sutartys yra ir bus bendriausia darbdavių ir darbuotojų darbo santykių forma, nes jos padeda gerinti pagal jas dirbančių darbuotojų gyvenimo kokybę bei darbo rezultatus, tačiau, kita vertus, terminuotos darbo sutartys tam tikromis aplinkybėmis atitinka ir darbdavių, ir darbuotojų interesus;

- Bendrajame susitarime išdėstomi su darbu pagal terminuotas sutartis susiję bendrieji principai ir minimalūs reikalavimai, be kita ko, nustatant bendruosius pagrindus, kurie užtikrintų vienodų sąlygų taikymą pagal terminuotas sutartis dirbantiems darbuotojams, apsaugant juos nuo diskriminavimo, ir kurie neleistų piktnaudžiauti paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ar sukuriant terminuotus darbo santykius nurodant, kad valstybės narės ir socialiniai partneriai turi nustatyti detalias priemones, kurios įgyvendintų šiuos principus ir reikalavimus, atsižvelgiant į konkrečioms nacionalinėms, sektorių ir sezoninėms situacijoms būdingas aplinkybes;

- taip Europos Sąjungos Taryba laikėsi nuomonės, kad direktyva yra tinkamas instrumentas bendrajam susitarimui įgyvendinti, nes ji privaloma valstybėms narėms siektino rezultato atžvilgiu, bet valstybės narės gali pasirinkti jos įgyvendinimo formą ir būdus;

- kiek tai konkrečiai susiję su bendrajame susitarime vartojamomis, bet jame konkrečiai neapibūdintomis sąvokomis, Direktyva 1999/70 leidžia valstybėms narėms pačioms jas apibrėžti pagal savo nacionalinę teisę ir (arba) praktiką, jeigu pastarosios atitinka bendrojo susitarimo turinį;

- susitariančiųjų šalių nuomone, terminuotų darbo sutarčių, grindžiamų objektyviomis priežastimis, taikymas neleidžia piktnaudžiauti kenkiant darbuotojams.

- 5 Pagal bendrojo susitarimo 1 punktą, „šio susitarimo tikslas yra:
- a) pagerinti darbo pagal terminuotas sutartis kokybę, užtikrinant nediskriminavimo principo taikymą;
  - b) sukurti bendruosius pagrindus, kurie neleistų piktnaudžiauti paeiliui sudarinėjant terminuotas darbo sutartis ar nustatant terminuotus darbo santykius.“
- 6 Bendrojo susitarimo 2 punktas numato:

„1. Šis susitarimas taikomas pagal terminuotas darbo sutartis dirbantiems darbuotojams, kurių darbo sutartį arba darbo santykius apibrėžia kiekvienos valstybės narės teisė, kolektyvinės sutartys ar praktika.

2. Valstybės narės, pasitarusios su socialiniais partneriais, ir (arba) socialiniai partneriai gali nustatyti, kad šis susitarimas netaikomas:

- a) pirminio profesinio mokymo santykiams ir gamybinės praktikos programoms;

- b) darbo sutartims ar darbo santykiams, sudarytiems ar nustatytiems pagal konkrečią valstybinę ar valstybės finansuojamą mokymo, integravimo ar profesinio perkvalifikavimo programą.“

7 To paties bendrojo susitarimo 3 punktą yra suformuluotas taip:

- „1. Šiame susitarime „pagal terminuotą sutartį dirbantis darbuotojas“ – tai asmuo, dirbantis pagal darbo sutartį, tiesiogiai sudarytą tarp darbdavio ir darbuotojo, arba palaikantis tiesioginius darbo santykius su darbdaviu, kai darbo sutarties ar santykių pabaiga nustatoma pagal tokias objektyvias sąlygas, kaip konkreči diena, konkrečios užduoties įvykdymas ar konkretus įvykis;

- 2. Šiame susitarime „panašus nuolatinis darbuotojas“ – tai toje pačioje įmonėje dirbantis darbuotojas, kuris sudarė neterminuotą darbo sutartį arba palaiko neterminuotus darbo santykius ir atlieka tą patį ar panašų darbą (profesines pareigas), tinkamai atsižvelgiant į jo kvalifikaciją ar įgūdžius. Jei toje pačioje įmonėje nėra panašaus nuolatinio darbuotojo, lyginama atsižvelgiant į taikytiną kolektyvinę sutartį arba, jei tokios sutarties nėra, lyginama atsižvelgiant į nacionalinę teisę, kolektyvines sutartis ar praktiką.“

8 Bendrojo susitarimo 5 punktas numato:

„1. Kad būtų neleidžiama piktnaudžiauti paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ar nustatant terminuotas darbo santykius tais atvejais, kai nėra lygiaverčių teisinių priemonių, neleidžiančių piktnaudžiauti, valstybės narės, pasitarusios su socialiniais partneriais pagal nacionalinę teisę, kolektyvines sutartis ar praktiką, ir (arba) socialiniai partneriai, atsižvelgdami į konkrečių sektorių ir (arba) darbuotojų kategorijų reikmes, nustato vieną ar kelias iš toliau nurodytų priemonių:

a) objektyvias priežastis, pateisinančias tokių sutarčių ar santykių atnaujinimą;

b) maksimalią bendrą paeiliui sudaromų terminuotų darbo sutarčių ar nustatomų darbo santykių trukmę;

c) tokių sutarčių ar santykių atnaujinimo skaičių.

2. Valstybės narės, pasitarusios su socialiniais partneriais, ir (arba) socialiniai partneriai tam tikrais atvejais nustato, kokiomis sąlygomis terminuotos darbo sutartys ar santykiai:

a) laikomi „sudaromais ar nustatomais paeiliui“;

b) laikomi neterminuotomis sutartimis ar santykiais.“

9 Bendrojo susitarimo 8 punktas nustato:

„1. Valstybės narės ir (arba) socialiniai partneriai gali toliau taikyti arba priimti darbuotojams palankesnes nei šiame susitarime išdėstytas nuostatas.

<...>

3. Šio susitarimo įgyvendinimas nėra teisėtas pagrindas sumažinti darbuotojams teikiamą bendrą apsaugą susitarimo taikymo srityje.

<...>“

10 Pagal Direktyvos 1999/70 2 straipsnio pirmąją ir antrąją pastraipas:

„Valstybės narės įstatymais ir kitais teisės aktais įtvirtina nuostatas, būtinas, kad šios direktyvos būtų pradėta laikytis ne vėliau kaip nuo 2001 m. liepos 10 d., arba užtikrina, kad ne vėliau kaip iki tos dienos administracija ir darbuotojai priimtų

reikiamas priemonės susitarimu, o valstybės narės privalo imtis visų būtinų priemonių, leidžiančių joms visuomet garantuoti, kad bus pasiekti šioje direktyvoje nustatyti rezultatai. Apie tai jos nedelsdamos praneša Komisijai.

Valstybėms narėms, prireikus ir pasitarus su administracija bei darbuotojais, gali būti suteiktas ne ilgesnis kaip vienerių metų papildomas laikotarpis, kad jos galėtų atsižvelgti į tam tikrus iškilusius sunkumus arba įgyvendinti šią direktyvą, taikydamos kolektyvinę sutartį. Apie šias aplinkybes jos nedelsdamos praneša Komisijai.“

- 11 Šios direktyvos 3 straipsnyje nurodyta:

„Ši direktyva įsigalioja jos paskelbimo *Europos Bendrijų oficialiajame leidinyje* dieną.“

Nacionalinės teisės aktai

- 12 Komisija nurodo, kad Graikijos vyriausybė jai pranešė, jog ji ketino pasinaudoti Direktyvos 1999/70 2 straipsnio antrojoje pastraipoje numatyta galimybe, siekdama nustatyti papildomą laikotarpį šią direktyvą įgyvendinančioms priemonėms priimti, ir dėl to šis terminas pasibaigs tik 2002 m. liepos 10 dieną.

- 13 Ši direktyva į Graikijos teisės sistemą buvo perkelta 2003 m. balandžio mėnesį.
- 14 Iš tiesų Prezidento dekretas Nr. 81/2003 dėl nuostatų, taikomų terminuotos darbo sutarties pagrindu pasamdytiems darbuotojams (FEK A' 77/2.4.2003), kuris yra pirmoji Direktyvos 1999/70 perkėlimo priemonė, įsigaliojo 2003 m. balandžio 2 dieną.
- 15 Šio dekreto 2 straipsnio 1 dalis nustato, kad jis yra „taikomas pagal terminuotą darbo sutartį dirbantiems ar terminuotus darbo santykius palaikantiems darbuotojams“.
- 16 Taikant 2004 m. rugpjūčio 23 d. įsigaliojusio Prezidento dekreto Nr. 180/2004 (FEK A' 160/23.8.2004) 1 straipsnį, Prezidento dekreto Nr. 81/2003 2 straipsnio 1 dalis buvo pakeista taip:

„Šis prezidento dekretas yra taikomas privačiame sektoriuje pagal terminuotą darbo sutartį dirbantiems ar terminuotus darbo santykius palaikantiems darbuotojams <...>“.

- 17 Pirminėje Prezidento dekreto Nr. 81/2003 5 straipsnio „Su darbuotojų apsauga ir piktnaudžiavimo įstatymais, kai daroma žala darbuotojams, išvengimu susijusios nuostatos“ redakcijoje buvo nurodyta:

„1. Terminuotų darbo sutarčių atnaujinimas neribotą skaičių kartų yra teisėtas, jei tai pateisinama objektyvia priežastimi.

a) Ši objektyvi priežastis, be kita ko, yra šiais atvejais:

<...> kai sudaryti terminuotą darbo sutartį reikalauja įstatymo ar kito teisės akto nuostata <...>

b) Išskyrus atvejus, kai darbuotojas pateikia priešingų įrodymų, objektyvios priežasties egzistavimas yra preziumuojamas tuose veiklos sektoriuose, kuriems tai būdinga dėl jų ar juose atliekamo darbo pobūdžio <...>

<...>

3. Kai, nesant vienos iš šio straipsnio 1 dalyje paminėtų pateisinamų priežasčių, bendra paeiliui sudarytų terminuotų darbo sutarčių ar palaikomų terminuotų darbo santykių trukmė viršija dvejus metus, laikytina, kad šios darbo sutartys ar šie darbo santykiai yra skirti nuolatinėms ir pastovioms įmonės reikmėms ar nuolatinėi ir pastoviai veiklai ir todėl jie tampa neterminuotomis darbo sutartimis ar neterminuotais darbo santykiais. Kai per dvejus prieš tai nurodytus metus paeiliui įvyko daugiau negu trys atnaujinimai šio straipsnio 4 dalies prasme ir jų negalima pateisinti 1 dalyje nurodytomis priežastimis, laikytina, kad šie atnaujinimai yra skirti nuolatinėms ir pastovioms įmonės ar veiklos reikmėms patenkinti, ir todėl atitinkamos sutartys tampa nuolatinėmis darbo sutartimis ar nuolatiniais darbo santykiais.

Kiekvienu šių atvejų įrodinėjimo, kad yra priešingai, našta tenka darbdaviui.

4. Tarp to paties darbdavio ir to paties darbuotojo tomis pačiomis ar analogiškoms sąlygoms sudarytos terminuotos darbo sutartys ar palaikomi terminuoti darbo santykiai laikomi sudaryti ar palaikomi „paeiliui“, jei jų neskiria daugiau nei 20 darbo dienų.

5. Šio straipsnio nuostatos yra taikomos po šio dekreto įsigaliojimo sudarytomis sutartims ar sutarčių ar darbo santykių atnaujinimui.“

18 Įsigaliojus prezidento dekretui Nr. 180/2004, šis 5 straipsnis yra suformuluotas taip:

„1. Terminuotų darbo sutarčių atnaujinimas neribotą skaičių kartų yra teisėtas, jei tai pateisinama objektyvia priežastimi. Tokia objektyvi priežastis egzistuoja, be kita ko, šiais atvejais:

kai atnaujinimą pateisina darbdavio ar įmonės forma, pobūdis ar veikla ar ypatingos priežastys ar reikmės, su sąlyga, kad šios aplinkybės tiesiogiai ar netiesiogiai išplaukia iš atitinkamos sutarties, darbuotojo laikino pakeitimo atveju, pavyzdžiui, iš laikinų darbų vykdymo, laikino darbo apimties padidėjimo ar kai ribota trukmė yra susijusi su išsimokslinimu ar apmokymu, kai sutarties atnaujinimu siekiama, kad darbuotojui būtų lengviau pereiti į analogišką darbą ar atlikti konkrečius darbus ar įvykdyti konkrečią programą arba kai jis yra susijęs su apibrėžtu įvykiu <...>

<...>

3. Kai bendra paeiliui sudarytų terminuotų darbo sutarčių ar palaikomų terminuotų darbo santykių trukmė viršija dvejus metus, laikytina, kad šios darbo sutartys ar šie darbo santykiai yra skirti nuolatinėms ir pastovioms įmonės reikmėms ar nuolatinei ir pastoviai veiklai, ir todėl jie tampa neterminuotomis darbo sutartimis ar neterminuotais darbo santykiais. Kai per dvejus prieš tai nurodytus metus paeiliui įvyko daugiau negu trys atnaujinimai šio straipsnio 4 dalies prasme, laikytina, kad šie atnaujinimai yra skirti nuolatinėms ir pastovioms įmonės ar veiklos reikmėms patenkinti, ir todėl atitinkamos sutartys tampa nuolatinėmis darbo sutartimis ar nuolatiniais darbo santykiais.

Kiekvienu šių atvejų įrodinėjimo, kad yra priešingai, našta tenka darbdaviui.

4. Tarp to paties darbdavio ir to paties darbuotojo tomis pačiomis ar analogiškoms sąlygoms sudarytos terminuotos darbo sutartys ar palaikomi terminuoti darbo santykiai laikomi sudaryti ar palaikomi „paeiliui“, jei jų neskiria daugiau nei 45 darbo ar kalendorinės dienos.

Taikant prieš tai einančią pastraipą, esant įmonių grupei, šios grupės įmonės laikomos „tuo pačiu darbdaviu“.

5. Šio straipsnio nuostatos yra taikomos po šio dekreto įsigaliojimo sudarytoms sutartims ar sutarčių ar darbo santykių atnaujinimui.“

- 19 Įstatymo Nr. 2190/1994 dėl nepriklausomos tarnybos, atsakingos už personalo parinkimą ir administracinių klausimų sprendimą, įsteigimo (FEK A' 28/3.3.1994) 21 straipsnis nustato:

„1. Viešosios tarnybos ir juridiniai asmenys <...> gali įdarbinti asmenis privatinės teisės reglamentuojamos terminuotos darbo sutarties pagrindu, siekdami patenkinti sezonines ar kitokias periodines ar laikinas reikmes toliau numatytais sąlygomis ir taikydami toliau numatytą procedūrą.

2. Pirmoje dalyje numatytų asmenų įdarbinimo trukmė negali viršyti aštuonių mėnesių per visą dvylikos mėnesių laikotarpį. Jei asmuo yra laikinai įdarbintas siekiant pagal galiojančias nuostatas patenkinti neatidėliotinas reikmes, kurias lėmė personalo trūkumas ar neužimtos darbo vietos, to paties asmens atveju įdarbinimo trukmė negali viršyti keturių mėnesių. Sutarties pratęsimas ar naujos sutarties sudarymas tais pačiais metais arba sutarties pakeitimas nuolatine yra negaliojantys“.

- 20 Prezidento dekretas Nr. 164/2004 dėl nuostatų, taikomų viešajame sektoriuje terminuotos darbo sutarties pagrindu pasamdytiems darbuotojams (FEK A' 134/19.7.2004), perkėlė Direktyvą 1999/70 į Graikijos teisės aktus, taikomus valstybės ir plačiąja prasme viešajame sektoriuje dirbantiems asmenims. Jis įsigaliojo 2004 m. liepos 19 dieną.

- 21 Pagal Prezidento dekreto 2 straipsnio 1 dalį:

„Prezidento dekreto nuostatos taikomos <...> viešajame sektoriuje bei vietos savivaldos įmonėse terminuotos darbo sutarties pagrindu dirbantiems ar terminuo-

tus darbo santykius palaikantiems, arba darbų atlikimo ar kitokios sutarties, slepiančios pavaldumo santykį, pagrindu dirbantiems asmenims“.

22 Prezidento dekreto Nr. 164/2004 5 straipsnis apima, be kita ko, šias nuostatas:

„1. Draudžiamos tarp to paties darbdavio ir to paties darbuotojo toje pačioje profesinėje srityje ir tapačiomis ar analogiškomis sąlygomis paeiliui sudarytos ir vykdomos darbo sutartys, jei laikotarpis tarp šių sutarčių sudarymo yra trumpesnis negu trys mėnesiai.

2. Išimties atveju tokios sutartys yra teisėtos, jei tai pateisinama objektyvia priežastimi. Objektyvi priežastis egzistuoja tuo atveju, kai po pradinės sutarties sudarytų sutarčių tikslas yra patenkinti ypatingas tos pačios rūšies reikmes, tiesiogiai ar netiesiogiai susijusias su įmonės forma, pobūdžiu ar veikla.

<...>

4. Jokiu atveju negalima paeiliui sudaryti daugiau negu trijų sutarčių <...>“

23 Prezidento dekreto Nr. 164/2004 11 straipsnyje yra įtvirtintos šios pereinamosios nuostatos:

„1. Su sąlyga, kad jos buvo sudarytos iki šio dekreto įsigaliojimo ir jo įsigaliojimo metu tebebuvo taikomos, 5 straipsnio 1 dalies prasme paeiliui sudarytos sutartys nuo šio momento tampa nuolatinėmis darbo sutartimis, jei yra įvykdyta kiekviena toliau nurodytų sąlygų:

- a) visa paeiliui sudarytų sutarčių trukmė yra bent 24 mėnesiai iki šio dekreto įsigaliojimo, nesvarbu, koks buvo atnaujinimų skaičius, arba pirminė sutartis buvo atnaujinta bent 3 kartus (šio dekreto) 5 straipsnio 1 dalies prasme, ir visa įdarbinimo trukmė yra bent 18 mėnesių per 24 mėnesių laikotarpį, skaičiuojamą nuo pradinės sutarties;
- b) visa a punkte numatyta įdarbinimo trukmė turi būti apskaičiuojama dirbant toje pačioje institucijoje, pagal tą pačią ar analogišką specialybę ir tomis pačiomis arba analogiškomis sąlygomis, kaip ir numatytos pradinėje darbo sutartyje <...>;
- c) sutarties dalykas turi būti veikla, tiesiogiai susijusi su nuolatinėmis ir pastoviomis atitinkamos institucijos reikmėmis; šios reikmės apibrėžiamos viešuoju interesu, kuriam ši institucija tarnauja;
- d) visa darbo toliau nurodyta prasme trukmė turi būti apskaičiuojama dirbant visą darbo dieną ar dalį darbo dienos, o atliekamos užduotys turi būti tapačios ar analogiškos pradinėje sutartyje nurodytoms užduotims <...>

4. Šio straipsnio nuostatos taikomos <...> viešojo sektoriaus bei vietos savivaldos įmonėse dirbantiems darbuotojams <...>

5. Šio straipsnio 1 dalies nuostatos taip pat taikomos sutartims, kurių galiojimas pasibaigė per tris mėnesius iki šio dekreto įsigaliojimo; šios sutartys yra laikomos paeiliui sudarytomis sutartimis, galiojančiomis iki šio dekreto įsigaliojimo. Šio straipsnio 1 dalies a punkte numatyta sąlyga turi būti įvykdyta sutarties galiojimo pasibaigimo dieną.

<...>“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 24 Iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo Teisingumo Teismui perduotos bylos medžiagos matyti, kad ieškovai pagrindinėje byloje – laborantai, sekretorės, technikai ir veterinarai – nuo 2001 m. gegužės mėnesio iki galutinės datos, kurią Direktyva 1999/70 turėjo būti perkelta į Graikijos teisę, tai yra iki 2002 m. liepos 10 d., su ELOG, Salonikuose įsteigtu privatinės teisės reguliuojamu viešojo sektoriaus juridiniu asmeniu, paeiliui sudarė keletą terminuotų darbo sutarčių, kurių galiojimas pasibaigė nuo 2003 m. birželio iki 2003 m. rugsėjo, ir jos nebuvo atnaujintos (toliau – nagrinėjamos sutartys). Kiekviena šių sutarčių, ir pradinė, ir sudaryta paeiliui, buvo sudaryta 8 mėnesiams, ir atskiras sutartis skyrė įvairūs laiko tarpai, kurių minimali trukmė buvo 22 dienos, o maksimali trukmė buvo 10 mėnesiai ir 26 dienos. Kiekvieną kartą ieškovai pagrindinėje byloje buvo vėl įdarbinti eiti tas pačias pareigas, kaip ir nurodytos pradinėje darbo sutartyje. Prezidento dekreto Nr. 81/2003 įsigaliojimo dieną visi nagrinėjami darbuotojai dirbo pagal tokią terminuotą darbo sutartį.

- 25 Neatnaujinus jų darbo sutarčių, suinteresuoti asmenys yra arba bedarbiai, arba, teismui pritaikius laikinąsias apsaugos priemones, yra laikinai įdarbinti ELOG.
- 26 Ieškovai pagrindinėje byloje kreipėsi į *Monomeles Protodikeio Thessalonikis* prašydami pripažinti, kad nagrinėjamos sutartys pagal bendrąjį susitarimą turi būti laikomos neterminuotomis darbo sutartimis. Šiuo atžvilgiu jie tvirtina, kad jie ELOG teikė reguliarias paslaugas, atitinkančias „nuolatines ir pastovias reikmes“ nacionalinės teisės aktų prasme, todėl paeiliui su jų darbdaviu sudarant terminuotas darbo sutartis buvo piktnaudžiaujama, jokiai objektyviai priežastiai nepateisinant Įstatymo Nr. 2190/1994 21 straipsnio 2 dalyje numatyto draudimo nagrinėjamus darbo santykius pakeisti į neterminuotomis darbo sutartimis pagrįstus darbo santykius.
- 27 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, toks nagrinėjamų sutarčių perkvalifikavimas reiškia prielaidą, būtiną sprendimui dėl kitų ieškovų pagrindinėje byloje pretenzijų, kaip kad dėl jų grąžinimo į darbą ir nesumokėto atlyginimo išmokėjimo.
- 28 Laikydamasis nuomonės, kad bendrojo susitarimo 5 punktą valstybėms narėms suteikia plačią diskreciją jį perkeltiant į jų nacionalinę teisę ir nėra pakankamai tikslus ir besąlyginis, kad jam būtų būdingas tiesioginis veikimas, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas visų pirma teiraujasi, nuo kada, jei Direktyva 1999/70 buvo perkelta pavėluotai, nacionalinė teisė turi būti aiškinama taip, kad ji atitiktų direktyvą. Šiuo atžvilgiu nacionalinis teismas nurodo keletą datų, būtent šios direktyvos paskelbimo *Europos Bendrijų oficialiajame leidinyje* dieną, atitinkančią jos įsigaliojimo datą, termino perkelti direktyvą pasibaigimo dieną ir Prezidento dekreto Nr. 81/2003 įsigaliojimo dieną.

- 29) Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat kelia klausimą dėl bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalies a papunkčio sąvokos „objektyvios priežastys“, galinčios pateisinti terminuotų darbo sutarčių ar darbo santykių atnaujinimą, atsižvelgiant į Prezidento dekreto Nr. 81/2003 5 straipsnio 1 dalies a punktą, leidžiantį terminuotas darbo sutartis atnaujinti neribotą skaičių kartų, ypač kai tai nustato įstatymo ar kito teisės akto nuostata.
- 30) Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat klausia, ar tokios terminuotų darbo sutarčių atnaujinimo sąlygos, kokios numatytos Prezidento dekreto Nr. 81/2003 5 straipsnio 3 ir 4 dalyse, aiškinamose kartu, yra suderinamos su proporcingumo principu ir Direktyvos 1999/70 veiksmingumu.
- 31) Galiausiai, prieš konstatuojant, kad praktikoje Įstatymo Nr. 2190/1994 21 straipsniu kaip pagrindu sudaryti privatinės teisės reglamentuojamas terminuotas darbo sutartis, nors šios sutartys skirtos patenkinti „nuolatines ir pastovias reikmes“, yra remiamasi piktnaudžiaujant, prašymą priimti prejudicinį sprendimą priėmęs teismas klausia, ar tokiu atveju šio 21 straipsnio 2 dalies paskutiniame sakinyje nustatytas draudimas terminuotas darbo sutartis pakeisti neterminuotomis darbo sutartimis nekelia grėsmės Bendrijos teisės veiksmingumui ir ar jis yra suderinamas su bendrojo susitarimo 1 punkto b papunktyje numatytu tikslu, kuris yra neleisti piktnaudžiauti paeiliui sudarinėjant terminuotas darbo sutartis.
- 32) Šiomis aplinkybėmis *Monomeles Protodikeio Thessalonikis* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus, vėliau patikslintus *Monomeles Protodikeio Thessalonikis* 2004 m. liepos 5 d. sprendimu:

„1) Ar nacionalinis teismas privalo aiškinti nacionalinę teisę, kiek tai yra įmanoma, atsižvelgdamas į pavėluotai į nacionalinę teisę perkeltos direktyvos reikalavimus nuo

- a) to momento, kai direktyva įsigaliojo, ar
- b) to momento, kai pasibaigė direktyvos perkėlimo terminas, kurio nebuvo laikomasi, ar
- c) to momento, kai įsigaliojo direktyvą perkelianti nacionalinės teisės norma?
- 2) Ar <...> bendrojo susitarimo 5 (punkto) 1 dalies a punktas turi būti aiškinamas kaip reiškiantis, kad to, kad terminuotos darbo sutarties sudarymą nustato įstatymo ar kito teisės akto nuostata, pakanka, kad tai galėtų būti objektyvi priežastis, pateisinanti paeiliui sudarytų sutarčių atnaujinimą ar tokių sutarčių sudarymą, kaip kad yra priežasčių, susijusių su atliekamo darbo pobūdžiu, rūšimi ir požymiais ar kitų panašių priežasčių atveju?
- 3) a) Ar tokia nacionalinės teisės nuostata kaip Prezidento dekreto Nr. 81/2003 5 straipsnio 4 dalis, pagal kurią paeiliui sudarytomis laikomos sutartys, sudarytos tarp to paties darbdavio ir to paties darbuotojo, kurioms būdingos tokios pačios ar panašios darbo sąlygos ir kurias skiria ne ilgesnis negu dvidešimties dienų laiko tarpas, yra suderinama su <...> bendrojo susitarimo 5 punkto 1 ir 2 (dalimis)?
- b) Ar <...> bendrojo susitarimo 5 punkto 1 ir 2 (dalys) gali būti aiškinamos taip, kad darbo santykiai tarp darbuotojo ir jo darbdavio laikomi neterminuotais tik tuo atveju, jei yra įvykdyta Prezidento dekreto Nr. 81/2003 5 straipsnio 4 dalyje numatyta sąlyga?

- 4) Ar Įstatymo Nr. 2190/1994 21 straipsnyje numatytas draudimas paeiliui sudarytas terminuotas darbo sutartis, iš esmės sudarytas siekiant patenkinti ypatingas ar sezonines darbdavio reikmes, tačiau iš tiesų siekiant patenkinti nuolatines ir pastovias reikmes, pakeisti neterminuotomis darbo sutartimis yra suderinamas su Bendrijos teisės veiksmingumo principu ir <...> bendrojo susitarimo 5 punkto 1 ir 2 dalių bei 1 punkto nuostatų, skaitomų kartų, tikslais?“

Dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtimumo

Teisingumo Teismui pateiktos pastabos

- 33 Komisija, konkrečiai netvirtindama, kad pirmas klausimas yra nepriimtinas, laikosi nuomonės, kad šio klausimo svarba ginčo išsprendimui nėra akivaizdi. Savo abejonės šiuo atžvilgiu ji grindžia aplinkybe, kad nagrinėjamų sutarčių galiojimas pasibaigė tik po Prezidento dekreto Nr. 81/2003, kuris būtent ir buvo skirtas perkelti Direktyvą 1999/70 į Graikijos teisės sistemą, įsigaliojimo. Taigi priešastis, dėl kurios prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą dėl dar anksčiau negu iki šios direktyvos perkėlimo jam tekusios pareigos aiškinti nacionalinę teisę taip, kad ji atitiktų direktyvą, nėra aiški.
- 34 Graikijos vyriausybė savo ruožtu abejoja antro ir trečio klausimų svarba ginčo pagrindinėje byloje išsprendimui.
- 35 Šiuo atžvilgiu ji pažymi, kad, kaip išplaukia iš Prezidento dekreto Nr. 81/2003 2 straipsnio 1 dalies, pakeistos Prezidento dekretu Nr. 180/2004, pirmojo iš šių dekretų nuostatos buvo taikomos tik pagal darbo sutartį privačiame sektoriuje dirbantiems darbuotojams, kuriuos su jų darbdaviu sieja terminuota darbo sutartis.

- 36 Kita vertus, valstybinio ar viešojo plačiąja prasme sektoriaus darbuotojų atveju Direktyva 1999/70 buvo perkelta Prezidento dekretu Nr. 164/2004. Atsižvelgiant į šio dekreto 11 straipsnyje įtvirtintas pereinamojo pobūdžio nuostatas, jis suvienodino pasekmes, kurias lėmė pavėluotas šios direktyvos perkėlimas.
- 37 Iš tiesų šis 11 straipsnis pakeitė iki 2002 m. liepos mėnesio, kuris buvo galutinis Direktyvos Nr. 1999/70 perkėlimo terminas, su viešojo sektoriaus darbuotojais paeiliui sudarytas darbo sutartis neterminuotomis, su sąlyga, kad šios sutartys tebegaliojo 2004 m. liepos 19 d. – Prezidento dekreto Nr. 164/2004 įsigaliojimo dieną, arba kad jų galiojimas pasibaigė per paskutinius tris mėnesius iki šios datos.
- 38 Vadinas, antras ir trečias klausimai, pateikti dėl Prezidento dekreto Nr. 81/2003 nuostatų, įsigaliojus Prezidento dekretui Nr. 164/2004 neteko prasmės, nes pirmasis iš šių dekretų nebėra taikomas ginčui pagrindinėje byloje. Be to, 9 iš 18 ieškovų pagrindinėje byloje atitiko sąlygas, reikalingas, kad jų darbo santykiai taptų neterminuoti pagal Prezidento dekreto Nr. 164/2004 11 straipsnį.

Teisingumo Teismo vertinimas

- 39 Šiuo požiūriu primintina, kad pagal EB 234 straipsnį, jeigu klausimas dėl EB sutarties arba dėl Bendrijos institucijų priimtų antrinės teisės aktų išaiškinimo iškyla valstybės narės teisme, šis gali, jei mano, kad toks išaiškinimas būtinas priimti sprendimą, kreiptis į Teisingumo Teismą priimti šiuo klausimu sprendimą (žr., be kita ko, 2002 m. kovo 21 d. Sprendimo *Cura Anlagen*, C-451/99, Rink. p. I-3193, 22 punktą ir 2005 m. lapkričio 22 d. Sprendimo *Mangold*, C-144/04, Rink. p. I-9981, 33 punktą).

- 40 Kaip išplaukia iš nusistovėjusios teismo praktikos, EB 234 straipsnyje numatyta procedūra yra Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimo priemonė, leidžianti jam pateikti minėtiems teismams Bendrijos teisės išaiškinimą, kuris reikalingas sprendimui jų nagrinėjamosiose bylose priimti (žr., pavyzdžiui, 2003 m. birželio 12 d. Sprendimo *Schmidberger*, C-112/00, Rink. p. I-5659, 30 punktą ir nurodytą teismo praktiką).
- 41 Vykstant šiam bendradarbiavimui nacionalinis teismas, į kurį buvo kreiptasi dėl bylos nagrinėjimo ir kuris vienintelis tiesiogiai žino bylos aplinkybes bei kuriam tenka atsakomybė priimti būsimą sprendimą, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, gali geriausiai nuspręsti dėl prejudicinio sprendimo būtinumo tam, kad galėtų priimti savo sprendimą, ir dėl Teisingumo Teismui pateikiamų prejudicinių klausimų tinkamumo. Todėl tais atvejais, kai pateikiami klausimai dėl Bendrijos teisės aiškinimo, Teisingumo Teismas iš esmės turi priimti sprendimą (žr., pavyzdžiui, minėto sprendimo *Schmidberger* 31 punktą ir minėto sprendimo *Mangold* 34 ir 35 punktus).
- 42 Tačiau Teisingumo Teismas mano, kad siekdamas patikrinti, ar yra kompetentingas, jis turi įvertinti sąlygas, kuriomis nacionalinis teismas jam pateikė bylą. Iš tikrųjų bendradarbiavimo principas, kuriuo reikia vadovautis procese dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, reikalauja, kad nacionalinis teismas atsižvelgtų į Teisingumo Teismui patikėtą uždavinį prisidėti prie gero teisingumo vykdymo valstybėse narėse, o ne pateikti konsultacines nuomones apie bendrus ar hipotetinius klausimus (žr., pavyzdžiui, minėto sprendimo *Mangold* 36 punktą ir nurodytą teismų praktiką).
- 43 Atsižvelgdamas į šį uždavinį, Teisingumo Teismas mano, kad negali priimti sprendimo dėl nacionalinio teismo pateikto prejudicinio klausimo, jeigu akivaizdžiai matyti, kad Bendrijos teisės aiškinimas nėra susijęs su pagrindinės bylos faktais arba dalyku (žr. minėto sprendimo *Mangold* 37 punktą).

- 44 Vis dėlto šioje byloje reikia konstatuoti, kad nėra akivaizdu, jog prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimai yra susiję su bent vienu iš šių atvejų.
- 45 Taigi visų pirma dėl abejonių, kurias Komisija išreiškė dėl pirmo klausimo tinkamumo, iš bylos medžiagos, kurią nacionalinis teismas perdavė Teisingumo Teismui, matyti, kad didžiosios ieškovų pagrindinėje byloje dalies atveju pirmąją 8 mėnesių darbo sutartį su ELOG pastarieji sudarė iki 2002 m. liepos 10 d., kuri buvo nustatyta kaip vėliausia Direktyvos 1999/70 perkėlimo data, netgi iki 2001 m. liepos 10 d. – paprastai šiai direktyvai perkelti į valstybių narių teisės sistemą numatytos datos. Iš bylos medžiagos taip pat matyti, kad kai kurių ieškovų atveju paeiliui sudarytos terminuotos darbo sutartys su tuo pačiu darbdaviu buvo sudarytos vos po 22 dienų nuo ankstesnės sutarties pabaigos.
- 46 Be to, net darant prielaidą, kad Graikijos Respublika laikėsi reikalavimų, taikomų norint teisėtai pasinaudoti galimybe Direktyvos 1999/70 perkėlimo terminą pratęsti iki 2002 m. liepos 10 d., šis perkėlimas bet kuriuo atveju yra pavėluotas, kaip Graikijos vyriausybė tai pati pripažino, nes pirmoji perkėlimo priemonė šioje valstybėje narėje įsigaliojo tik 2003 m. balandžio mėn. (žr. šio sprendimo 13 ir 14 punktus). Be to, pirmas klausimas yra aiškiai pateiktas atsižvelgiant į minėtą šios direktyvos pavėluotą perkėlimą į nacionalinę teisę. Be to, Prezidento dekreto Nr. 81/2003 5 straipsnio nuostatos netaikomos iki šio dekreto įsigaliojimo sudarytomis sutartims.
- 47 Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pagrįstai klausia, nuo kurios datos valstybių narių teismai privalo aiškinti nacionalinę teisę atsižvelgdami į direktyvą ir, konkrečiai tariant, ar tai yra direktyvos įsigaliojimo data, ar vis dėlto tai yra data, kai pasibaigė terminas, per kurį valstybės narės turėjo perkelti direktyvą.

- 48 Vis dėlto su nacionaliniams teismams tenkančios Bendrijos teisę atitinkančio aiškinimo pareigos apimtimi susijęs klausimas gali būti naudingai nagrinėjamas tik tiek, kiek Teisingumo Teismo atsakymas į vieną ar kelis pateiktus klausimus gali prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui leisti nagrinėti nacionalinės teisės normos suderinamumą su Bendrijos teisės reikalavimais. Todėl pirmą klausimą, jei tai bus būtina, reikia nagrinėti paskutinį.
- 49 Antra, kiek tai susiję su antru ir trečiu klausimais, reikia pažymėti, kad klausimas, kuris iš Prezidento dekretų Nr. 81/2003, 164/2004 ir 180/2004 yra taikytinas ieškovų pagrindinėje byloje situacijai, turi būti svarstomas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme, kuris šį klausimą ir turi išspręsti.
- 50 Be to, neginčijama, kad ne visi ieškovai pagrindinėje byloje gali pasinaudoti Graikijos Respublikos 2004 m. priimtuose teisės aktuose įtvirtintomis viešajam sektoriui reguliuoti skirtomis pereinamojo pobūdžio nuostatomis.
- 51 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta prieš tai, negalima pagrįstai tvirtinti, kad šioje byloje Teisingumo Teismo prašoma pasisakyti klausimais, kurie yra nebūtini, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas galėtų išspręsti jo nagrinėjamą bylą.
- 52 Iš tiesų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sprendime bei šio teismo Teisingumo Teismui pateiktoje bylos medžiagoje nėra nieko, kas keltų abejonių ginčo pagrindinėje byloje tikrumu ir nacionalinio teismo vertinimu dėl prejudicine tvarka priimtino sprendimo būtinumo, kad nacionalinis teismas galėtų išspręsti šį ginčą atsižvelgdamas į Teisingumo Teismo pateiktus atsakymus į klausimus.

- 53 Taigi prašymas priimti prejudicinį sprendimą laikytinas priimtiniu.

Dėl prejudicinių klausimų

Išankstinės pastabos

- 54 Siekiant naudingai atsakyti į pateiktus klausimus, visų pirma reikia patikslinti, kad Direktyva 1999/70 ir bendrasis susitarimas yra skirti taikyti ir terminuotoms darbo sutartims, sudarytoms su administracija ir kitais viešojo sektoriaus subjektais bei su jais sukurtiems terminuotiems darbo santykiams.
- 55 Iš tiesų šių dviejų aktų nuostatose nėra nieko, iš ko būtų galima padaryti išvadą, kad jų taikymo sritis apsiriboja terminuotomis sutartimis, kurias darbuotojai sudaro tik su privataus sektoriaus darbdaviais.
- 56 Priešingai, pirma, kaip išplaukia iš bendrojo susitarimo 2 punkto 1 dalies, jo taikymo sritis yra apibrėžta plačiai, bendrai nurodant „pagal terminuotas darbo sutartis dirbančius darbuotojus, kurių darbo sutartį arba darbo santykius apibrėžia kiekvienos valstybės narės teisė, kolektyvinės sutartys ar praktika“. Be to, bendrojo susitarimo 3 punkto 1 dalyje įtvirtinta sąvoka „pagal terminuotas darbo sutartis dirbantys darbuotojai“ bendrojo susitarimo prasme apima visus darbuotojus, nedarydama skirtumo pagal tai, ar jų darbdavys yra privatus, ar viešas.

- 57 Antra, to paties bendrojo susitarimo 2 punkto 2 dalis, toli gražu nenumatydama neterminuotų darbo sutarčių ar neterminuotų darbo santykių su darbdaviu, kuris yra viešasis asmuo, apsiriboja valstybėms narėms ir (arba) socialiniams partneriams suteikiama galimybe šio bendrojo susitarimo netaikyti „pirminio profesinio mokymo santykiams ir gamybinės praktikos programoms“ bei darbo sutartims ir darbo santykiams, „sudarytiems ar sukurtiems pagal konkrečią valstybinę ar valstybės finansuojamą mokymo, integravimo ar profesinio perkvalifikavimo programą“.

Dėl antro klausimo

- 58 Šis klausimas yra susijęs su sąvokos „objektyvios priežastys“, kuri pagal bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalies a papunktį pateisina paeiliui sudarytų terminuotų darbo sutarčių atnaujinimą, aiškinimu.
- 59 Šiame kontekste prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konkrečiai klausia, ar pagal tokius nacionalinės teisės aktus, kaip Prezidento dekreto Nr. 81/2003 5 straipsnio 1 dalies a punktas, atsižvelgiant į jo pirminę redakciją, tokia objektyvia priežastimi gali būti vien tik aplinkybė, kad terminuotos darbo sutarties sudarymą numato valstybės narės įstatymo ar kito teisės akto nuostata.
- 60 Atsižvelgiant į tai, kad bendrajame susitarime nėra pateikta sąvokos „objektyvios priežastys“ apibrėžimo, jos prasmė ir apimtis turi būti nustatomos pagal ja siekiamus tikslus bei pagal kontekstą, kuriame šio 5 punkto 1 dalies a papunktis yra įrašytas (šiuo klausimu žr., pavyzdžiui, 2005 m. birželio 7 d. Sprendimo *VEMW ir kt.*, C-17/03, Rink. p. I-4983, 41 punktą ir nurodytą teismų praktiką bei 2006 m. kovo 9 d. Sprendimo *Komisija prieš Ispaniją*, C-323/03, Rink. p. I-2161, 23 punktą).

- 61 Šiuo atžvilgiu bendrojo susitarimo atsparos taškas yra prielaida, kad neterminuotos darbo sutartys yra bendriausia darbo santykių forma, tuo pačiu metu pripažįstant, kad tam tikriems sektoriams ar profesijoms ir veiklos rūšims būdinga sudaryti terminuotas darbo sutartis (žr. bendrojo susitarimo bendrosios dalies 6 ir 8 punktus).
- 62 Vadinas, darbo stabilumas yra svarbiausias darbuotojų apsaugos elementas (žr. paminėto sprendimo *Mangold* 64 punktą), o terminuotos darbo sutartys ir darbdavių, ir darbuotojų interesus gali atitikti tik tam tikromis aplinkybėmis (žr. bendrojo susitarimo preambulės antrąją pastraipą ir jo bendrosios dalies 8 punktą).
- 63 Taigi bendruoju susitarimu siekiama apibrėžti atvejus, kai paeiliui remiamasi pastarąja darbo santykių kategorija, kuri yra laikoma galimu piktnaudžiavimo darant žalą darbuotojams šaltiniu, įtvirtinant tam tikras gynybos nuostatas, skirtas išvengti pagal darbo sutartį dirbančių darbuotojų situacijos neapibrėžtumo.
- 64 Taigi bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalies nuostata konkrečiai siekiama, „kad būtų neleidžiama piktnaudžiauti paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ar nustatant terminuotas darbo santykius“.
- 65 Šiuo požiūriu ši nuostata nustato valstybių narių pareigą savo teisės sistemoje įtvirtinti vieną ar keletą 1 punkto a, b ir c papunkčiuose išvardytų priemonių, jei atitinkamoje valstybėje narėje iki tol nebuvo lygiaverčių teisinių priemonių, skirtų veiksmingai užkirsti kelią piktnaudžiavimui paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis.

- 66 Kaip vieną šių priemonių 5 punkto 1 dalies a papunktis numato „objektyvias priežastis, pateisinančias tokių sutarčių ar santykių atnaujinimą“.
- 67 Bendrąjį susitarimą pasirašiusios šalys iš tiesų manė, kad terminuotos darbo sutartys, grindžiamos objektyviomis priežastimis, neleidžia piktnaudžiauti (žr. bendrojo susitarimo bendrosios dalies 7 punktą).
- 68 Tiesa, kad bendrasis susitarimas nurodo, jog valstybės narės ir socialiniai partneriai turi nustatyti detalias priemones, kurios įgyvendintų šio susitarimo principus ir reikalavimus, siekiant užtikrinti jų suderinamumą su nacionaline teise ir (arba) praktika bei užtikrinti, kad būtų tinkamai atsižvelgta į konkrečių situacijų ypatybes (žr. bendrojo susitarimo bendrosios dalies 10 punktą). Nors valstybės narės šioje srityje naudojami plačia diskrecija, vis dėlto jos privalo užtikrinti Bendrijos teisės nustatytą rezultatą, kaip tai išplaukia ne tik iš EB 249 straipsnio trečiosios pastraipos, bet ir iš Direktyvos 1999/70 2 straipsnio pirmosios pastraipos, skaitomos atsižvelgiant į jos septynioliktą konstatuojamąją dalį.
- 69 Šiomis aplinkybėmis sąvoka „objektyvios priežastys“ bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalies a papunkčio prasme turi būti suprantama kaip skirta apibrėžtoms ir konkrečioms aplinkybėms, apibūdinančioms konkrečią veiklą ir todėl šiame konkrečiame kontekste galinčioms pateisinti terminuotų darbo sutarčių sudarymą paeiliui.
- 70 Šias aplinkybes gali lemti, pavyzdžiui, ypatingas užduočių, kurioms atlikti šios sutartys buvo sudarytos, pobūdis ir su juo susiję požymiai arba, jei reikia, teisėto valstybės narės socialinės politikos tikslo siekimas.

- 71 Kita vertus, nacionalinės teisės nuostata, kuri tik – įstatymo ar kito teisės akto norma, – bendrai ir abstrakčiai leidžia paeiliui sudaryti terminuotas darbo sutartis, negali būti suderinama su dviejuose prieš tai esančiuose punktuose nurodytais reikalavimais.
- 72 Iš tiesų tokia visiškai formali nuostata, terminuotų darbo sutarčių sudarymo paeiliui konkrečiai nepagrindžianti objektyviomis aplinkybėmis, susijusiomis su atitinkamos veiklos specifika ir jos vykdymo sąlygomis, kelia realų pavojų, kad šios rūšies sutartys bus sudaromos piktnaudžiaujant, ir todėl nėra suderinama su bendrojo susitarimo tikslu ir veiksmingumu.
- 73 Vadinas, sutikus su tuo, kad nacionalinė nuostata gali automatiškai ir be jokio kito patikslinimo pateisinti paeiliui sudarytas terminuotas darbo sutartis, būtų pažeistas bendrojo susitarimo tikslas apsaugoti darbuotojus nuo darbo santykių nepastovumo bei netektų prasmės principas, pagal kurį neterminuotos sutartys yra bendriausia darbo santykių forma.
- 74 Konkrečiai tariant, terminuotų darbo sutarčių sudarymas, kai tai pagrindžia tik vienintelė bendro pobūdžio įstatymo ar kito teisės akto nuostata, neatsižvelgiant į konkretų atitinkamos veiklos turinį, neleidžia nustatyti objektyvių ir skaidrių kriterijų siekiant patikrinti, ar tokių sutarčių atnaujinimas iš tiesų atitinka tikras reikmes, leidžia pasiekti tam numatytą ir būtina tikslą.
- 75 Vadinas, į antrą klausimą reikia atsakyti, kad bendrojo susitarimo 5 punkto 1 dalies a papunktis turi būti aiškinamas taip, kad jis draudžia paeiliui sudaryti terminuotas darbo sutartis, kai vienintelė tai pateisinanti aplinkybė yra ta, kad tai numato valstybės narės įstatymo ar kito teisės akto bendro pobūdžio nuostata. Priešingai,

sąvoka „objektyvios priežastys“ šio punkto prasme reikalauja, kad rėmimasis šia ypatinga darbo santykių rūšimi, kaip tai numatyta nacionalinės teisės aktais, būtų pateisintas konkrečiais įrodymais, ypač susijusiais su atitinkama veikla bei jos vykdymo sąlygomis.

Dėl trečio klausimo

- 76 Trečiu klausimu, kurį sudaro dvi tarpusavyje glaudžiai susijusios dalys, ir kurias dėl to tinka nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas norėtų, kad būtų patikslinta sąvoka „paeiliui“ bendrojo susitarimo 5 punkto prasme.
- 77 Iš nacionalinio teismo sprendimo matyti, kad šis klausimas iš esmės yra susijęs su Prezidento dekreto Nr. 81/2003 5 straipsnio 4 dalies pirminėje redakcijoje įtvirtinta sąlyga, pagal kurią terminuotos darbo sutartys laikomos sudarytomis paeiliui tik tada, kai jų neskiria daugiau nei 20 darbo dienų.
- 78 Šiuo atžvilgiu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konkrečiai klausia, ar toks ribotas paeiliui tebesitęsiančių darbo santykių, tą patį darbdavį siejančių su tuo pačiu darbuotoju ir kuriems būdingos tapačios ar panašios darbo sąlygos, aiškinimas nepaneigia bendrojo susitarimo tikslo ir veiksmingumo, ypač todėl, kad ši sąlyga yra prielaida, būtina tam, kad taikant šio prezidento dekreto 5 straipsnio 3 dalį darbuotojas galėtų pasinaudoti terminuotų darbo santykių, kurių visa trukmė viršija dvejus metus, per kuriuos jie buvo atnaujinti daugiau negu tris kartus, pakeitimu į neterminuotą darbo sutartį.

- 79 Siekiant priimti sprendimą šiuo klausimu, reikia priminti, kad, kaip išplaukia iš bendrojo susitarimo 1 punkto b papunkčio ir 5 punkto 1 dalies, jis skirtas sukurti bendruosius pagrindus, kurie neleistų piktnaudžiauti paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ar sukuriant terminuotas darbo santykius.
- 80 Šiuo tikslu bendrajame susitarime, konkrečiai tariant, jo 5 punkto 1 dalies a, b ir c papunkčiuose, yra išvardytos įvairios priemonės, skirtos šio piktnaudžiavimo prevencijai, valstybėms narėms turint pareigą savo nacionalinėje teisėje nustatyti bent vieną šių priemonių.
- 81 Be to, šio punkto 2 dalis valstybėms narėms iš esmės palieka nustatyti, kokiomis sąlygomis terminuotas darbo sutartis ar terminuoti darbo santykiai bus laikomi, viena vertus, sudarytais ar palaikomais paeiliui, ar, kita vertus, neterminuotais.
- 82 Nors tokia nuoroda į nacionalines valdžios institucijas apibrėžiant konkrečias terminų „paeiliui“ ir „neterminuotais“ bendrojo susitarimo prasme taikymo sąlygas paaiškinama rūpesčiu išsaugoti nacionalinės teisės aktų įvairovę nagrinėjamoje srityje, vis dėlto svarbu priminti, kad taip valstybėms narėms palikta diskrecija nėra neribota, kadangi ji jokių atveju negali būti tokia plati, kad būtų paneigiamas bendrojo susitarimo tikslas ir veiksmingumas (žr. šio sprendimo 68 punktą). Konkrečiai tariant, nacionalinės valdžios institucijos šia diskrecija negali naudotis tokiu būdu, kad dėl to susidarytų pažeidimus galinti sukurti situacija, taip prieštaraujant šiam tikslui.
- 83 Šis aiškinimas ypač taikytinas tokios esminės sąvokos kaip antai paeiliui sukurti darbo santykiai, kuri yra lemiamą apibrėžiant pačią nacionalinių nuostatų, skirtų įgyvendinti bendrąjį susitarimą, taikymo apimtį, atveju.

- 84 Tačiau šiuo atžvilgiu būtina konstatuoti, kad nacionalinė nuostata, pagal kurią paeiliui sudarytomis laikomos tik tos terminuotos darbo sutartys, kurias skiria 20 darbo dienų ar trumpesnis laikotarpis, dėl savo pobūdžio turi būti laikoma kenkiančia bendrojo susitarimo dalykui, tikslui ir veiksmingumui.
- 85 Iš tiesų, kaip tai pažymėjo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, Komisija bei generalinė advokatė savo išvados 67–69 punktuose, toks griežtas ir ribojantis kelių paeiliui sudarytų darbo sutarčių apibrėžimas leistų metų metus darbuotojus įdarbinti laikinai, nes praktikoje darbuotojai dažniausiai neturi kito pasirinkimo, o tik sutikti, kad su jų darbdaviu juos siejančias sutartis skirtų 20 darbo dienų pertrauka.
- 86 Be to, tokio tipo nacionalinės teisės aktai, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, kelia pavojų, kad ne tik didelės grupės terminuotų darbo santykių atveju nebus galima pasinaudoti Direktyva 1999/70 ir bendroju susitarimu siekiama darbuotojų apsauga, didžiąjai jais siekiamo tikslo daliai prarandant prasmę, tačiau taip pat darbdaviams bus leista tokiais santykiais naudotis piktnaudžiaujant.
- 87 Pagrindinėje byloje tokie teisės aktai taip pat gali sukelti dar sunkesnių pasekmių pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, nes dėl jų tampa praktiškai netaikytina nacionalinė priemonė, kurią Graikijos valdžios institucijos pasirinko priimti siekdamas konkrečiai įgyvendinti bendrojo susitarimo 5 punktą ir pagal kurią tam tikros terminuotos darbo sutartys laikomos sudarytomis neterminuotai su sąlyga, be kita ko, kad Prezidento dekreto Nr. 81/2003 prasme jos yra sudarytos paeiliui.

- 88 Taigi pasibaigus kiekvienai terminuotai darbo sutarčiai darbdaviui pakaktų palaukti, kol praeis 21 darbo diena, prieš sudarant kitą tokio paties pobūdžio darbo sutartį, kad būtų automatiškai sukliudyta paeiliui sudarytas darbo sutartis pakeisti į pastovesnius darbo santykius, ir tai būtų galima daryti neatsižvelgiant į metų, per kuriuos atitinkamas darbuotojas dirbo tą patį darbą, skaičių ir aplinkybę, kad šios sutartys apima ne neribotos trukmės, o „nuolatines ir pastovias“ reikmes. Šiomis aplinkybėmis yra paneigiamas bendrojo susitarimo 5 punkto tikslas – darbuotojo apsauga nuo terminuotų darbo sutarčių sudarymo ar terminuotų darbo santykių sukūrimo piktnaudžiaujant.
- 89 Atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta prieš tai, į trečią klausimą reikia atsakyti, kad bendrojo susitarimo 5 punktas turi būti aiškinamas taip, kad jis draudžia tokius nacionalinės teisės aktus, kokie nagrinėjami pagrindinėje byloje, pagal kuriuos tik terminuotos darbo sutartys ar terminuoti darbo santykiai, kai jų neskiria ilgesnis nei 20 darbo dienų laikotarpis, šio punkto prasme turi būti laikomi sudarytomis ar sukurtais „paeiliui“.

Dėl ketvirtro klausimo

- 90 Ketvirtu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar bendrasis susitarimas turi būti aiškinamas taip, kad jis draudžia taikyti nacionalinės teisės aktus, kurie draudžia viešajame sektoriuje į neterminuotas darbo sutartis pakeisti paeiliui sudarytas terminuotas darbo sutartis, kurių tikslas iš esmės yra patenkinti darbdavio „nuolatines ir pastovias reikmes“.

- 91 Pirma, šiuo atžvilgiu reikia pažymėti, kad bendrasis susitarimas nenustato nei bendros valstybių narių pareigos numatyti terminuotų darbo sutarčių pakeitimo neterminuotomis, nei tikslių sąlygų, kuriomis valstybės narės tai gali daryti.
- 92 Vis dėlto bendrasis susitarimas reikalauja, kad valstybės narės nustatytų bent vieną iš šio susitarimo 5 punkto 1 dalies a, b ar c papunkčiuose išvardytų priemonių, skirtų veiksmingai neleisti piktnaudžiauti paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ar sukuriant terminuotus darbo santykius.
- 93 Be to, valstybės narės, įgyvendindamos EB 249 straipsnio trečiojoje pastraipoje joms pripažintą laisvę, privalo pasirinkti tinkamiausią formą ir būdus direktyvų, atsižvelgiant į jų tikslą, veiksmingumui užtikrinti (žr. 1976 m. balandžio 8 d. Sprendimo *Royer*, 48/75, Rink. p. 497, 75 punktą ir 1996 m. rugsėjo 12 d. Sprendimo *Gallotti ir kt.*, C-58/95, C-75/95, C-112/95, C-119/95, C-123/95, C-135/95, C-140/95, C-141/95, C-154/95 ir C-157/95, Rink. p. I-4345, 14 punktą).
- 94 Taigi kai, kaip kad nagrinėjamu atveju, Bendrijos teisė nenumato konkrečių sankcijų tada, kai piktnaudžiavimai vis dėlto būtų pripažinti, nacionalinės valdžios institucijos privalo priimti tokią situaciją atitinkančias priemones, kurios turi būti ne tik proporcingos, bet ir pakankamai veiksmingos bei atgrasančios, kad užtikrintų visišką taikant bendrąjį susitarimą priimtų normų veiksmingumą.
- 95 Nors pagal valstybių narių proceso autonomijos principą šių normų įgyvendinimo būdus turi nustatyti jų nacionalinė teisė, vis dėlto jos negali būti mažiau palankios negu tos, kurios reglamentuoja panašias situacijas valstybės viduje (lygiavertiškumo principas), ir dėl jų neturi būti neįmanoma ar nepagrįstai sunku naudotis Bendrijos

teisėje įtvirtintomis teisėmis (veiksmingumo principas) (žr., be kita ko, 1995 m. gruodžio 14 d. Sprendimo *Peterbroeck*, C-312/93, Rink. p. I-4599, 12 punktą ir nurodytą teismo praktiką).

- 96 Antra, dėl aplinkybių, kuriomis yra pateiktas ketvirtas klausimas, reikia nurodyti šias pastabas.
- 97 Visų pirma iš bylos medžiagos, kurią nacionalinis teismas perdavė Teisingumo Teismui, matyti, kad nors Graikijos įstatymų leidėjas kaip priemonę bendrajam susitarimui įgyvendinti pasirinko terminuotų darbo sutarčių pakeitimą, esant tam tikroms sąlygoms, neterminuotomis (žr. Prezidento dekreto Nr. 81/2003 5 straipsnį), Prezidento dekreto Nr. 180/2004 1 straipsniu šio teisės akto taikymo sritis apribojama tik privačiame sektoriuje dirbančių darbuotojų terminuotomis darbo sutartimis.
- 98 Kita vertus, viešojo sektoriaus atveju Įstatymo Nr. 2190/1994 21 straipsnio 2 dalis absoliučiai draudžia, draudimo nesilaikymo atveju numatant negaliojimą, bet kokį šio straipsnio 1 dalyje terminuotų darbo sutarčių pakeitimą neterminuotomis.
- 99 Be to, iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sprendimo matyti, kad egzistuoja pavojus, jog praktikoje Įstatymo Nr. 2190/1994 21 straipsnis nukryps nuo savo tikslo, tai yra užuot buvęs vien tik pagrindu terminuotoms sutartims, skirtoms patenkinti tik laikinas reikmes, sudaryti, bus taikomas sudarant tokias sutartis iš tikrųjų siekiant patenkinti „nuolatines ir pastovias reikmes“. Be to, savo sprendimo motyvuose nacionalinis teismas jau nurodė, kad pagrindinėje byloje buvo bendrojo susitarimo prasme piktnaudžiaujant pasiremta šiuo 21 straipsniu kaip pagrindu sudaryti terminuotas darbo sutartis, iš tikrųjų turint tikslą patenkinti

„nuolatines ir pastovias reikmes“. Todėl šis teismas apsiriboja klausimu, ar tokiu atveju šioje nuostatoje įtvirtintas bendras draudimas terminuotas darbo sutartis pakeisti neterminuotomis nekelia pavojaus bendrojo susitarimo tikslui ir veiksmingumui.

100 Galiausia Teisingumo Teisme nebuvo tvirtinta, kad viešajame sektoriuje Graikijos teisėje bent iki Prezidento dekreto Nr. 164/2004 įsigaliojimo egzistavo kokia nors priemonė, skirta išvengti piktnaudžiavimo, kai terminuotos darbo sutartys sudaromos paeiliui, ir už tai tinkamai nubausti.

101 Tačiau, kaip jau buvo nurodyta šio sprendimo 91–95 punktuose, bendrasis susitarimas nenustato bendros valstybių narių pareigos numatyti terminuotų darbo sutarčių pakeitimo neterminuotomis, tačiau jo 5 punkto 1 dalis numato veiksmingą ir privalomą bent vienos iš šioje nuostatoje išvardytų priemonių nustatymą, kad būtų neleidžiama piktnaudžiauti paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis tais atvejais, kai nacionalinėje teisėje dar nėra nustatyta lygiaverčių priemonių.

102 Be to, kai toks naudojimas piktnaudžiaujant vis dėlto įvyko, veiksmingas ir lygiavertės darbuotojų apsaugos garantijas reiškiančią priemonę turi būti galima taikyti siekiant tinkamai nubausti už šį pažeidimą ir panaikinti Bendrijos teisės pažeidimo pasekmes. Iš tiesų pagal Direktyvos 1999/70 2 straipsnio pirmosios pastraipos formuluotę valstybės narės privalo „imtis visų būtinų priemonių, leidžiančių joms visuomet garantuoti, kad bus pasiekti šioje direktyvoje nustatyti rezultatai“.

103 Teisingumo Teismas neturi pasisakyti dėl nacionalinės teisės aiškinimo, o ši funkcija priskirta prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, kuris šiuo atveju turi nustatyti, ar atitinkamų nacionalinės teisės aktų nuostatos tenkina prieš tai esančiame punkte nurodytus reikalavimus.

104 Jei šis teismas turėtų konstatuoti, kad taip nėra, darytina išvada, kad bendrasis susitarimas draudžia šių nacionalinės teisės aktų taikymą.

105 Iš to išplaukia, kad į ketvirtą klausimą reikia atsakyti, jog tokiomis aplinkybėmis, kokios yra nagrinėjamos pagrindinėje byloje, bendrasis susitarimas turi būti aiškinamas taip, kad:

jei atitinkamos valstybės narės teisės sistemoje nagrinėjamame sektoriuje nėra numatyta kita veiksminga priemonė, skirta išvengti piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ir esant reikalui už tai nubausti, bendrasis susitarimas draudžia taikyti nacionalinės teisės aktus, kurie absoliučiai draudžia viešajame sektoriuje neterminuotomis darbo sutartimis pakeisti paeiliui sudarytas terminuotas darbo sutartis, kurių tikslas iš tikrųjų yra patenkinti darbdavio „nuolatines ir pastovias reikmes“ ir kurios turi būti laikomos sudarytomis piktnaudžiaujant.

Dėl pirmo klausimo

106 Atsižvelgiant į atsakymus, kurie buvo pateikti į pastaruosius tris nacionalinio teismo pateiktus klausimus, iš kurių išplaukia, kad tokiomis aplinkybėmis, kokios yra nagrinėjamos pagrindinėje byloje, gali atsitikti taip, jog šis teismas esant reikalui turės nagrinėti, ar tam tikros nacionalinės teisės aktų nuostatos atitinka tam tikrus Direktyvos 1999/70 ir bendrojo susitarimo nurodymus, taip pat reikia priimti sprendimą ir dėl pirmo klausimo.

107 Taigi, kaip matyti iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sprendimo motyvų, šiuo klausimu iš esmės siekiama nustatyti, nuo kurio momento nacionaliniai teismai privalo vidaus teisės taisyklės aiškinti taip, kad atitiktų direktyvos nuostatas, tuo atveju, kai direktyva į atitinkamos valstybės narės teisės sistemą buvo perkelta pavėluotai bei atitinkamos šios direktyvos nuostatos tiesiogiai

neveikia. Šiame kontekste prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konkrečiai kelia klausimą dėl datos, kurią nagrinėjama direktyva buvo paskelbta *Europos Bendrijų oficialiajame leidinyje* ir kuri atitinka šios direktyvos įsigaliojimo valstybių narių, kurioms ji skirta, atžvilgiu datą, dėl direktyvai perkelti nustatyto termino pasibaigimo datos ar datos, kai įsigaliojo direktyvą įgyvendinančios nacionalinės nuostatos, svarbos.

- 108 Reikia priminti, kad nacionaliniai teismai, taikydami nacionalinės teisės aktus, turi juos aiškinti kiek įmanoma atsižvelgdami į susijusios direktyvos formuluotę ir į jos tikslą, kad būtų pasiektas direktyvoje numatytas rezultatas ir kad būtų laikomasi EB 249 straipsnio trečiosios pastraipos (žr., be kita ko, 2004 m. spalio 5 d. Sprendimo *Pfeiffer ir kt.*, C-397/01–C-403/01, Rink. p. I-8835, 113 punktą ir nurodytą teismo praktiką). Ši suderinto aiškinimo pareiga taikoma visoms nacionalinės teisės nuostatomis – ir priimtoms iki direktyvos, su kuria jos susijusios, ir po jos (žr., pavyzdžiui, 1990 m. lapkričio 13 d. Sprendimo *Marleasing*, C-106/89, Rink. p. I-4135, 8 punktą ir nurodyto sprendimo *Pfeiffer ir kt.* 115 punktą).
- 109 Reikalavimas nacionalinę teisę aiškinti taip, kad ji atitiktų Bendrijos teisę, išplaukia iš pačios Sutarties sistemos, nes jis leidžia bylas nagrinėjančiam nacionaliniam teismui pagal savo kompetenciją užtikrinti visišką Bendrijos teisės veiksmingumą (žr., pavyzdžiui, nurodyto sprendimo *Pfeiffer ir kt.* 114 punktą).
- 110 Tiesa, nacionalinio teismo pareigą aiškinant atitinkamas vidaus teisės normas atsižvelgti į direktyvos turinį riboja bendrieji teisės principai, ypač teisinio saugumo ir negaliojimo atgal principai, ir ji negali pagrįsti nacionalinės teisės aiškinimo *contra legem* (žr. pagal analogiją 2005 m. birželio 16 d. Sprendimo *Pupino*, C-105/03, Rink. p. I-5285, 44 ir 47 punktus).

- 111 Vis dėlto Bendrijos teisę atitinkančio aiškinimo principas reikalauja, kad nacionaliniai teismai savo jurisdikcijos ribose visus veiksmus atliktų atsižvelgdami į visą vidaus teisės normų sistemą taikydami joje pripažintus aiškinimo būdus, siekiant užtikrinti visapusišką atitinkamos direktyvos veiksmingumą ir priimti ja siekiamą tikslą atitinkantį sprendimą (žr. nurodyto sprendimo *Pfeiffer ir kt.* 115, 116, 118 ir 119 punktus).
- 112 Be to, dėl tokių atvejų, kai direktyvoje numatytas rezultatas negali būti pasiektas aiškinimo būdu, primintina, kad pagal 1991 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *Francovich ir kt.* (C-6/90 ir C-9/90, Rink. p. I-5357, 39 punktas) Bendrijos teisė valstybes nareis įpareigoja atlyginti žalą, kurią privatūs asmenys patyrė dėl šios direktyvos neperkėlimo, jei yra įvykdytos trys sąlygos. Pirma, atitinkama direktyva turi būti skirta suteikti teises privatiems asmenims. Be to, šios teisės turinį turi būti galima nustatyti iš šios direktyvos nuostatų. Galiausia turi egzistuoti priežastinis ryšys tarp valstybei narei priklausančios pareigos pažeidimo ir patirtos žalos (šiuo klausimu žr. 1994 m. liepos 14 d. Sprendimo *Faccini Dori*, C-91/92, Rink. p. I-3325, 27 punktą).
- 113 Siekiant konkrečiai nustatyti, nuo kada nacionaliniai teismai turi taikyti Bendrijos teisę atitinkančio aiškinimo principą, reikia pabrėžti, kad ši iš EB 10 straipsnio antrosios pastraipos ir EB 249 straipsnio trečiosios pastraipos bei iš pačios nagrinėjamos direktyvos kylanti pareiga yra nustatyta ypač tuo atveju, kai direktyvos nuostata nėra tiesiogiai veikianti arba kai atitinkama nuostata nėra pakankamai aiški, tiksli ir besąlyginė, kad turėtų tokį poveikį, arba kai ginčas kilo tik tarp privačių asmenų.
- 114 Taip pat reikia nurodyti ir tai, kad iki direktyvos perkėlimui nustatyto termino pasibaigimo valstybės narės neturėtų būti kaltinamos tuo, kad jos nepriėmė direktyvos įgyvendinimui jų teisinėje sistemoje reikiamų priemonių (žr. 1997 m. gruodžio 18 d. Sprendimo *Inter-Environnement Wallonie*, C-129/96, Rink. p. I-7411, 43 punktą).

- 115 Iš to išplaukia, kad pavėluotai perkėlus direktyvą bendra nacionalinių teismų pareiga nacionalinę teisę aiškinti taip, kad ji atitiktų direktyvą, atsiranda tik pasibaigus direktyvos perkėlimo terminui.
- 116 Iš to, kas buvo išdėstyta prieš tai, būtina išplaukia, kad pavėluoto direktyvos perkėlimo atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pirmo klausimo c punkte nurodyta data, tai yra data, kai atitinkamoje valstybėje narėje iš tikrųjų įsigalioja nacionalinės perkėlimo priemonės, nėra svarbi. Iš tikrųjų toks sprendimas rimtai paneigtų Bendrijos teisės veiksmingumą bei vienodą šios teisės taikymą, pavyzdžiui, direktyvomis.
- 117 Be to, dėl pirmo klausimo a punkte nurodytos datos bei siekiant į šį klausimą atsakyti išsamiai, reikia patikslinti, jog Teisingumo Teismo praktika jau yra nustačiusi, kad valstybių narių pareiga EB 10 straipsnio antrosios pastraipos ir EB 249 straipsnio trečiosios pastraipos bei pačios nagrinėjamos direktyvos pagrindu imtis visų reikiamų priemonių direktyvoje numatytam tikslui pasiekti yra privaloma visoms nacionalinėms valdžios institucijoms, tarp jų ir teisminėms, jų kompetencijos ribose (žr., pavyzdžiui, nurodyto sprendimo *Inter-Environnement Wallonie*, 40 punktą ir nurodyto sprendimo *Pfeiffer ir kt.* 110 punktą bei nurodytą teismo praktiką).
- 118 Taip pat pagal EB 254 straipsnio 1 dalį direktyvos yra skelbiamos *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* ir tokiu atveju jos įsigalioja jose nurodytą dieną arba, jei ji nenurodoma, dvidešimtą dieną nuo jų paskelbimo arba, remiantis šio straipsnio 3 dalimi, apie jas pranešama tiems, kuriems jos skirtos, ir jos įsigalioja po tokio pranešimo.
- 119 Iš to, kas buvo išdėstyta prieš tai, išplaukia, kad direktyva sukelia teisinių pasekmių valstybėms narėms, kurioms ji skirta, taigi atitinkamais atvejais ir visoms nacionalinėms valdžios institucijoms, ją paskelbus arba apie ją pranešus.

- 120 Nagrinėjama atveju Direktyvos 1999/70 3 straipsnis nurodo, kad ji įsigalioja jos paskelbimo *Europos Bendrijų oficialiajame leidinyje* dieną, tai yra 1999 m. liepos 10 dieną.
- 121 Tačiau Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad ir iš kartu taikomų EB 10 straipsnio antrosios pastraipos ir EB 249 straipsnio trečiosios pastraipos bei iš pačios nagrinėjamos direktyvos išplaukia, kad per direktyvos perkėlimui nustatytą terminą valstybės narės, kurioms ji skirta, privalo susilaikyti nuo priėmimo teisės aktų, kurie gali rimtai trukdyti pasiekti šioje direktyvoje nurodytą rezultatą (minėto sprendimo *Inter-Environnement Wallonie* 45 punktas; 2003 m. gegužės 8 d. Sprendimo *ATRAL*, C-14/02, Rink. p. I-4431, 58 punktas bei minėto sprendimo *Mangold* 67 punktas). Šiuo požiūriu nesvarbu, ar nagrinėjama nacionalinės teisės nuostata, priimta atitinkamai direktyvai įsigaliojus, siekiama perkelti direktyvą, ar ne (minėto sprendimo *ATRAL* 59 punktas ir minėto sprendimo *Mangold* 68 punktas).
- 122 Kadangi pareiga užtikrinti Bendrijos teisės nuostatų veiksmingumą taikoma visoms valstybių narių valdžios institucijoms (žr. minėto sprendimo *Francovich ir kt.* 32 punktą; 2004 m. sausio 13 d. Sprendimo *Kühne & Heitz*, C-453/00, Rink. p. I-837, 20 punktą bei minėto sprendimo *Pfeiffer ir kt.* 111 punktą), prieš tai esančiame punkte nurodyta susilaikymo pareiga taip pat įpareigoja ir nacionalinius teismus.
- 123 Iš to išplaukia, kad nuo direktyvos įsigaliojimo datos valstybių narių teismai kuo labiau privalo susilaikyti nuo tokio nacionalinės teisės aiškinimo, kuris, pasibaigus terminui direktyvai perkelti, galėtų rimtai sutrukdyti įgyvendinti šia direktyva siekiamą tikslą.
- 124 Atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta prieš tai, į pirmą klausimą reikia atsakyti taip, kad tuo atveju, kai direktyva į atitinkamos valstybės nacionalinę teisę buvo perkelta

pavėluotai bei atitinkamos šios direktyvos nuostatos tiesiogiai neveikia, pasibaigus perkėlimui skirtam terminui nacionaliniai teismai privalo vidaus teisę aiškinti kiek įmanoma atsižvelgdami į tokios direktyvos formuluotę ir tikslą, kad būtų pasiektas direktyvoje numatytas rezultatas, pirmenybę suteikdami tokiam nacionalinių taisyklių aiškinimui, kuris labiausiai atitinka šį tikslą, ir taip priimti šios direktyvos nuostatas atitinkantį sprendimą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 125 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti pastarasis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

1. 1999 m. birželio 28 d. Tarybos direktyvos 1999/70/EB dėl ETUC, UNICE ir CEEP bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis priede įtvirtinto 1999 m. kovo 18 d. sudaryto bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis 5 punkto 1 dalies a papunktis turi būti aiškinamas taip, kad jis draudžia paeiliui sudaryti terminuotas darbo sutartis, kai vienintelė tai pateisinanti aplinkybė yra ta, kad tai numato valstybės narės įstatymo ar kito teisės akto bendro pobūdžio nuostata. Priešingai, sąvoka „objektyvios priežastys“ šio punkto prasme reikalauja, kad rėmimasis šia ypatinga darbo santykių rūšimi, kaip tai numatyta nacionalinės teisės aktais, būtų pateisintas konkrečiais įrodymais, ypač susijusiais su atitinkama veikla bei jos vykdymo sąlygomis.

2. Bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis 5 punktas turi būti aiškinamas taip, kad jis draudžia tokius nacionalinės teisės aktus, kokie nagrinėjami pagrindinėje byloje, pagal kuriuos tik terminuotos darbo sutartys ar terminuoti darbo santykiai, kai jų neskiria ilgesnis nei 20 darbo dienų laikotarpis, šio punkto prasme turi būti laikomi sudarytomis ar sukurtais „paeiliui“.

3. Tokiomis aplinkybėmis, kokios yra pagrindinėje byloje, bendrasis susitarimas dėl darbo pagal terminuotas sutartis turi būti aiškinamas taip, kad jei atitinkamos valstybės narės teisės sistemoje nagrinėjamame sektoriuje nėra numatyta kita veiksminga priemonė, skirta išvengti piktnaudžiavimo paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis ir esant reikalui už tai nubausti, bendrasis susitarimas draudžia taikyti nacionalinės teisės aktus, kurie absoliučiai draudžia viešajame sektoriuje neterminuotomis darbo sutartimis pakeisti paeiliui sudarytas terminuotas darbo sutartis, kurių tikslas iš tikrųjų yra patenkinti darbdavio „nuolatines ir pastovias reikmes“ ir kurios turi būti laikomos sudarytomis piktnaudžiaujant.

4. Tuo atveju, kai direktyva į atitinkamos valstybės narės teisės sistemą buvo perkelta pavėluotai bei atitinkamos šios direktyvos nuostatos tiesiogiai neveikia, pasibaigus perkėlimui skirtam terminui nacionaliniai teismai privalo vidaus teisę aiškinti kiek įmanoma atsižvelgdami į tokios direktyvos formuluotę ir tikslą, kad būtų pasiektas direktyvoje numatytas rezultatas, pirmenybę suteikdami tokiam nacionalinių taisyklių aiškinimui, kuris labiausiai atitinka šį tikslą, ir taip priimti šios direktyvos nuostatas atitinkantį sprendimą.

Parašai.